

Spotreba a rozpočet

Výučbové materiály na účely finančného
vzdelávania detí od 9 do 13 rokov

Registračné údaje

1. vydanie, Hamburg 2022

Zodpovedný subjekt: finlit foundation GmbH Steindamm 71, 20099 Hamburg, Nemecko

Telefon: +420 606 610 873

vzdelani@finlit.foundation
www.finlit.foundation

Koncept a realizácia: Helliwood media & education im fjs e. V., Berlín, Nemecko

Dodávatelia obrázkov: Názov: shutterstock.com/ AShvets, p.3: Matthias Oertel, www.matthiasoertel.de; Graphics: shutterstock.com – najmä Macrovector a drumcheg

Obsah výučbových materiálov je určený iba pre potreby škôl a nesmie byť používaný pre komerčné účely.

Upozornenie: Všetky uvedené informácie boli preverené. Nenesieme žiadnu zodpovednosť za správnosť a úplnosť obsahu ani za akékoľvek zmeny, ktoré môžu v priebehu času nastať.

Vážení čitatelia

sme radi, že ste sa rozhodli zoznámiť sa s našimi učebnými materiálmi. Znamená to, že vnímate naliehavosť témy finančná gramotnosť a otvárať tým priestor pre komunikáciu o peniazoch s deťmi a mladistvými.

Finančné rozhodnutia môžu mať veľký vplyv na našu budúcnosť. Najmä neisté časy ukazujú, ako dôležité je byť finančne pripravený na nepredvídateľné udalosti. Finančná gramotnosť je preto životne dôležitou schopnosťou.

OECD je o tom presvedčená rovnako ako my. Definuje finančnú gramotnosť ako jednu zo šiestich základných schopností pre úspešný život v 21. storočí. A presne túto schopnosť by si deti na celom svete mali osvojovať čo najskôr.

Mnoho mladých ľudí kritizuje, že sa o peniazoch a financovaní učí príliš málo alebo vôbec. Zlepšiť túto situáciu bude vyžadovať čas a zmeny v prístupe zo strany rodičov, učiteľov a partnerov z oblasti mimoškolského vzdelávania. S vašou pomocou chceme dať každému dieťaťu príležitosť na vzdelávanie v oblasti finančnej gramotnosti a pripraviť ho na skutočné finančné rozhodovanie. Toto vzdelávanie môže prebiehať v škole, rovnako ako pri mimoškolských aktivitách.

Iniciatíva ManoMoneta sa zaviazala podporovať finančné vzdelávanie. Vyvinuli sme koncept, ktorý Vám umožní vychovávať deti k zodpovednému nakladaniu s peniazmi už od ranného veku. Tento výučbový program je primárne určený pre deti od deväť do trinásť rokov. S našimi materiálmi Vás chceme inšpirovať a ukázať Vám konkrétne nápady na výučbu vzťahujúcu sa k problematike peňazí a financií, a to spôsobom blízky každodennému životu.

Ponuka obsahuje nápady na výučbu témy každo-dennej spotreby a jej súčasťou je výučbový plán, metodika, základné finančné pojmy a podklady pre prípravu materiálov k jednotlivým aktivitám.

Obsahuje rovnako 10 vedomostných kariet, ktoré poskytujú žiakom úvod do finančnej terminológie.

Téma finančnej gramotnosti nám skutočne leží na srdci. Sme presvedčení, že finančné

vzdelávanie je kľúčom k výchove sebedovomých a zodpovedných spotrebiteľov. Pracujme spoločne, aby ďalšie generácie boli dobre pripravené na zodpovedné nakladanie s peniazmi vo svojom každodennom živote.

Váš ManoMoneta tím

Ekonomika každodenného života

Výučba finančnej gramotnosti v školách je síce už zaužívanou praxou, ale jej kvalita často zaostáva. Deti musíme pripraviť na realitu, ktorá ich naozaj čaká.

Ekonomika domácnosti

Zdanlivo jednoduchý princíp príjmov a výdavkov predstavuje pre mnohé domácnosti veľkú výzvu a opakovane vedie k situáciám, v ktorých dochádza k vzniku finančnej neistoty.

Priemerný obyvateľ Slovenska má ako jediný v regióne strednej a východnej Európy viac dlhov ako čistých finančných aktív. Viac ako štvrtine Slovákov spadli aj finančné rezervy za rok 2022 prakticky na nulu. Podľa Štatistického úradu, až 40 % Slovákov žije od výplaty k výplate a ďalších 16 % už žije na dlh.

Výzva pre žiakov spočíva v realistickom odhade fixných mesačných výdavkov, ako sú nájom, pôžičky alebo poisťky, a tiež variabilné náklady každodennej spotreby, ako je jedlo, oblečenie atď. Cieľom je vypočítať svoj dostupný rozpočet a dodržať ho.

Spotreba však môže byť veľmi lákavá a vďaka finančným ponukám tiež ľahko dostupná. To, čo sa na prvý pohľad môže zdať atraktívne, však môže byť zavádzajúce. Nápravu poskytuje stará dobrá rozpočtová kniha, ktorá pomáha vizualizovať osobnú finančnú situáciu a je možné ju spravovať prostredníctvom modernej aplikácie. Úspešné osobné financovanie však nepozostáva iba v dodržiavaní rozpočtu. Dôležité je taktiež nahromadiť úspory na väčšie nákupy alebo horšie časy.

Deti by sa mali učiť zaobchádzať s peniazmi hravou formou už od ranného veku. Počnúc ich prvým vreckovým, môžu začať vytvárať návyky pre zodpovedné mýňanie. Deti by sa mali naučiť chápať a uznávať hodnotu peňazí, aby sa dokázali rozhodnúť, na čo sa skutočne oplatí mýňať. Nie všetky nákupy sú totiž nevyhnutné alebo rozumné.

Výučbové materiály

Pomocou stĺpcového grafu žiaci premýšľajú a diskutujú o každodenných výdavkoch a porovnávajú ich so stanoveným rozpočtom. Dôležitým aspektom tejto úlohy je rozlišovať medzi prírastkami a potrebami. Pomocou kariet s finančnými pojmami, ako sú banka, rozpočet, faktúra, peniaze, platobná karta, sporiaci účet a dlh, žiaci získavajú potrebné znalosti.

Koncepcia výučby pomáha žiakom získať základné schopnosti pre riešenie ekonomických požiadaviek každodenného života.

Schopnosti

Žiaci si osvojujú finančné pojmy na témy Spotreba a rozpočet. Na základe nových nadobudnutých znalostí vytvárajú stĺpcový graf pre znázornenie výdavkov. Základom pre ich výpočty je vopred stanovený rozpočet, pričom fixné a variabilné výdavky sú diskutované a stanovené priamo žiakmi.

Odborné a metodické zručnosť

Žiaci

- > sa oboznámia s výdavkami.
- > používajú stĺpcový graf pre vizualizáciu výsledkov.
- > rozumejú rozdielu

Aktivity a rozhodovacie schopnosti

Žiaci

- > z výdavkových kartičiek vytvoria stĺpcový graf zobrazujúci výdavky rôznych kategórií.
- > prepočítajú výdavky v rámci rozpočtu.
- > zhodnotia svoje výdavky podľa ich nevyhnutnosti.

Schopnosť v sociálnej komunikácii

Žiaci

- > diskutujú nevyhnutnosť výdavkov a spoločne hľadajú kompromisy.
- > rešpektujú a akceptujú názory druhých.
- > prezentujú svoje výsledky pred triedou.

Osobnostné schopnosť

Žiaci

- > sa podieľajú na plnení úlohy so zameraním na jasne stanovený cieľ.
- > sa naučia, že zvažovanie príjmov a výdavkov je základným prvkom pri nakladaní s peniazmi.
- > sa učia konať zodpovedne s ohľadom na hodnoty.

Výučbový plán

1. Úvod do témy

Žiaci uvádzajú, čo potrebujú a za čo míňajú peniaze v bežnom živote. Pri triedení výdavkov do kategórií kriticky spochybňujú dôležitosť rôznych výdavkov a rozhodujú, ktoré sú nevyhnutné a ktoré sú menej potrebné.

1.1. Úvodný brainstorming | 15 min

Počas úvodných otázok k téme povzbudzujeme žiakov k odpovediam. Uplatňujeme prístup, že žiadna odpoveď nie je nesprávna: „Viete čo sú to financie? Dostávajúte vreckové? Ako často? “ Potom smerujeme diskusiu k téme každodenných výdavkov: „Za čo každodenne míňate, aby ste mohli normálne fungovať?“ (Nielen svoje vreckové, ale na čo míňate ako rodina v rámci týždňa, roku.) Odpovede zapisujeme na tabuľu. Dohliadnite, aby sa medzi výdavkami objavili aj položky, ako sú poistenie, dane a pod.

Poznámka k zapísaným odpovediam na tabuli: „Skúste porozmýšľať, ktoré z týchto vecí naozaj potrebujeme k životu, a ktoré nie sú nevyhnutné a iba nám spríjemňujú život.“ Výdavky potrebné na prežitie podčiarkujeme; na tabuli ich bude takto označená väčšina. Deti by si mali uvedomiť množstvo nevyhnutných položiek, na ktoré rodina pravidelne dáva peniaze.

Spôsob práce: celá trieda | Metóda: Brainstorming

Doplnková aktivita – Roztriedenie výdavkov | 5 min

Tip:

Na odľahčenie môžeme položiť otázku na záver: „Ktorá je vaša najobľúbenejšia kategória?“

Ako prípravu na nasledujúcu aktivitu „mesačný rozpočet“ si v tejto časti hodiny môžete výdavky roztriediť do kategórií: „Podme si naše výdavky trochu roztriediť a dajme si ich do jednotlivých kategórií.“ Kategórie píšeme na tabuľu farebne a príslušné výdavky podčiarkujeme farbou zodpovedajúcej kategórie. Môžeme využiť farby kategórii z aktivity „stĺpcový graf“ pre mesačný rozpočet, tzn. jedlo (červená), oblečenie (žltá), hygiena (zelená), voľný čas/zábava (modrá), škola (oranžová), doprava, bývanie... Počítajte s časovým limitom 5 minút. Pokiaľ budú žiaci tápať, môžete im pomôcť s prvou kategóriou a ďalej nech už skúšajú sami. Vizualizáciu aktivity nájdete v súbore „Pomôcky k hodine“.

Doplnková aktivita - Rozbor výdavkov | 5 min

Pokiaľ chcete aktivite s rozpočtom (stĺpcový graf) venovať viac priestoru, prípadne celú dvojhodinovku, preskúmajte podrobne jednu z kategórií. Prejdite si možné výdavky, ktoré by mohli vzniknúť napr. v kategórii „voľný čas“. Koľko stojí návšteva kina, počítačová hra alebo športové oblečenie? Opýtajte sa žiakov, či uvedené príklady predstavujú nevyhnutné výdavky, alebo nie, prípadne či existujú lacnejšie alternatívy. Upozornite na fakt, že kľúčovú úlohu často predstavuje otázka, či si niečo môžete dovoliť alebo nie. Opýtajte sa žiakov, čo si myslia o téme dlhu. Upozornite na to, že je možné si požičať peniaze

za účelom veľkých nákupov (hypotéka na bývanie, leasing na nákup auta) či menších jednorazových výdavkov (dovolenka, nový mobil, Vianoce...). Dôležitá je inštitúcia, ktorá peniaze požičiava (banka vs. nebanková inštitúcia) a dôvod zadlženia (vlastné bývanie, auto zlepšujú kvalitu vášho života dlhodobo, oproti tomu mikropôžička napr. kvôli dovolenke má len krátkodobý efekt).

Spôsob práce: celá trieda

2. Rozvoj znalostí

Pomocou vedomostných kariet sa žiaci učia dôležitú finančnú terminológiu. Aktivita Mesačný rozpočet s využitím stĺpcového grafu im pomáha s analýzou nevyhnutných výdavkov a vecí, bez ktorých sa môžu zaobísť. Žiaci si určujú priority podľa svojich individuálnych potrieb v rámci daného rozpočtu.

2.1. Finančná terminológia | 20 min

Do skupiniek (podľa počtu v triede po 3-5 žiakoch) si vylosujú kartu s finančným pojmom: banka, platobná karta, zľava, pôžička/úver, dlh, peniaze, faktúra atď. Svoj termín žiaci zdieľajú iba vo svojej skupinke, kde si ho naštudujú a pripravia si scénu pre ostatných. Finančný pojem v hovorenej scénke nemôže zaznieť, namiesto toho len pípajú (ako vypípanie neslušných výrazov). Zo scény musia ostatní pochopiť, o aký termín z oblasti financií ide. Odporúčame pred losovaním termínov žiakom predviesť, ako by scény mohli vyzeráť. Ideálne predvádzať na pojme „bankomat“ (pokiaľ nie je v triede asistent, je možné scénu prehrať ako rozhovor po telefóne: voláte priateľovi o pomoc, kde je tu najbližší „píp“, v obchode totiž neberú karty a musíte si vybrať hotovosť v „píp“).

Po každej prezentácii dávame postupne termíny na tabuľu a vždy sa uistíme, že všetci danému pojmu rozumejú. Na konci tejto časti sa nám osvedčilo vysvetliť podobným spôsobom pomocou scény termín „rozpočet“, ktorým si deti často nie sú isté. Môžete využiť nejakú ukážku rozpočtu na papieri, kde je prehľad príjmov aj výdavkov. Je vhodné uviesť, že rozpočty je dobré si zostavovať v rodine, a taktiež na úrovni obcí a štátov, či inštitúcií, ako je škola. V týchto subjektoch je to povinné zo zákona.

Tip:

Starších žiakov (6. trieda) môžete nechať vysvetliť termíny „debetná karta“ a „kreditná karta“. V takom prípade sa uistite, že budú obe karty zaradené do losovania, aby žiaci naozaj pochopili, ako sa od seba ich využívanie odlišuje. U menších detí zaraďte iba termín „platobná karta“ so všeobecným vysvetlením.

Spôsob práce: skupinky | **Metóda/pomôcky:** prezentácia/vedomostné kartičky

2.2. Tvorba mesačného rozpočtu pomocou stĺpcového grafu | 15 min

Žiaci zostávajú vo svojich skupinkách. Na začiatku prečítajte žiakom kontext pre aktivitu. Následne dostane každá skupinka stĺpcový graf (ideálne vytlačený na A3), kam budú vkladať svoje výdavky (kartičky s konkrétnymi položkami) za jeden mesiac. Celkový limit pre výdavky je 170 EUR. Výdavky (veci a služby) sú farebne rozdelené do 5 rôznych kategórií (jedlo/nápoje, hygiena, oblečenie,

škola, zábava).

Každá kartička má svoju konkrétnu hodnotu (školská jedáleň 38 EUR, časopis 5 EUR...) a tomu zodpovedajúcu výšku (počet riadkov), aby bola ľahko viditeľná nákladnosť položky. Jeden riadok v tabuľke aj na kartičkách má hodnotu 5 EUR.

Deti si zvolia svoje mesačné výdavky a vložia ich do príslušného stĺpca (kategórie) nad seba. Svoje výdavky spočítajú a výsledok svojho výpočtu si napíšu na samostatný papier takto: „príjem“ mínus „celkové výdavky“ rovná sa „usporená čiastka“ (napr. 170 - 150 = 20).

Pokiaľ by žiaci chceli míňať na niečo, čo nie je vo výbere výdavkových kartičiek, môžu využiť tzv. ľubovoľnú kartičku (sivej farby) v zodpovedajúcej hodnote, dopísať si na ňu svoj výdavok a zaradiť do zodpovedajúcej kategórie.

Tip:

Zdôraznite, že existujú niektoré nevyhnutné náklady (napr. jedlo), ktorým sa nedá vyhnúť. Žiaci sa však môžu rozhodnúť, či zvolia lacnejšie školské stravovanie, obed z domu alebo desiatu z bufetu.

UPOZORNENIE: Zrozumiteľnosť vysvetlenia pri tejto aktivite značne ušetrí čas. Deťom môže spôsobovať problém hodnota riadku (4 EUR) a jeho projekcia do hodnoty výdavkov a následne celého rozpočtu. Pre využitie ľubovoľných kartičiek je dobré uviesť konkrétny príklad: deti ich využívali napríklad na starostlivosť/stravu o domácich maznáčikov.

Na výrobu stĺpcového grafu je možné dobre využiť dvojstránku zo štvorčekového školského zošita č. 4410, podlepiť ju kartónom a na prvé riadky farebne zakresliť jednotlivé kategórie (1 stĺpec = šírka 5 dielikov). Potom stačí len vytlačiť farebné výdavkové kartičky. Vizualizácia prevedenia je dostupná v súbore „Pomôcky na hodinu“.

Kontext pre aktivitu

„Ste členom bežnej slovenskej rodiny, kde rodičia na vaše potreby pravidelne každý mesiac dávajú okolo 200 EUR. Tento mesiac sa ale rodičia rozhodli, že to bude inak. Vyskúšajú si ako dokážete narábať s financiami. Dajú vám do ruky “vašich” 200 EUR, aby ste si sami vyskúšali rozvrhnúť svoje výdavky na celý nasledujúci mesiac podľa vlastného uváženia.

O svojich výdavkoch a potrebách budete rozhodovať sami. Dobre zvažujte, čo je pre vás dôležité a na čo chcete míňať. Bude vám 200 EUR stačiť, aby ste prežili? Dokážete si niečo odložiť bokom ?“

Spôsob práce: skupinky | **Pomôcky:** stĺpcový graf a výdavkové kartičky

3. Precvičovanie a upevňovanie vedomostí

Žiaci prezentujú svoje výsledky a odôvodňujú voľbu svojich výdavkov. Uvažujú o prioritách svojich nákupov v zmysle: potrebujem a prajem si. Hľadajú spôsoby úspory alebo dodatočného príjmu.

3.1. Vyhodnotenie mesačného rozpočtu | 15 min

Prostredníctvom otázok chceme zistiť, ako žiaci pri tvorbe svojich rozpočtov uvažovali, a ukázať im základné princípy tvorby rozpočtu. Otázky na všetky skupinky: „Na akú kategóriu ste minuli najviac? Za ktoré položky míňate každý mesiac, a ktoré sú jednorazové podľa potreby? Využili ste ľubovoľné karty pre vlastné položky?“ Na odľahčenie: „Bavilo vás míňať peniaze?“ Skupiny jedna po druhej nahlasujú svoje výdavky a my zapisujeme prehľad podľa skupiniek na tabuľu. Postupne vidíme, ktoré skupiny zvládli ušetriť a koľko. Na záver si zdôrazníme kľúčový vzťah medzi „PRÍJMY (< , > , =) VÝDAVKY → ÚSPORA“ (napísané na tabuli): „Aké by ste použili znamienko a vyjadrili tak vzťah medzi príjmami a výdavkami a prečo?“ Žiaci by si mali uvedomiť dôležitosť a výhody finančných rezerv pre nečakané situácie (poruchy, nehody, choroby, straty zamestnania, ...) vyžadujúce mimoriadne jednorazové výdavky. Vizualizácia aktivity je dostupná v dokumente „Pomôcky na hodinu“.

Spôsob práce: celá trieda |

Metóda/pomôcky: prezentácia, tabuľa/ rozpočtová schéma

Doplnková aktivita - Prezentácia rozpočtu | 15 min

Pokiaľ chcete venovať viac času práci s rozpočtom, nechajte skupinky prezentovať pred triedou svoj rozpočet. (Kvôli kartičkám voľne položeným na stĺpcovom grafe zostávajú skupinky na svojom mieste, nejdú pred tabuľu. Jednotlivé výsledky sa ale zapisujú na tabuľu.) Za týmto účelom svoju schému podrobnejšie rozoberú pre ostatných. Ťažiskom prezentácie je výber položiek v jednotlivých kategóriách a dôvody, ktoré žiakov k danej voľbe viedli. Diskutovať by sa malo aj o tom, koľko peňazí dokázali žiaci ušetriť a ako ich plánujú využiť. Po prezentácii si nechajte čas na otázky triedy.

3.2 Zdroje pre nepredvídateľné výdavky | 15 min

Aktivita je zameraná na riešenie nepredvídateľných situácií v rámci rodinného rozpočtu. Zamyslenie sa nad rodinnými príjmami a výdavkami v kontexte nečakaných udalostí.

Žiaci pracujú v 3 – 5 členných skupinkách. Vypočujú si, akú úlohu budú musieť riešiť; zároveň ukazujeme/premietame fotky domácich maznáčikov (na upúta-

nie pozornosti najlepšie fungujú fotky roztomilých/rozzúrených maznáčikov z online alebo vlastných zdrojov). Žiaci hľadajú, kde má rodina možnosť ušetriť, prípadne kde zohnať peniaze nad rámec pravidelných mesačných príjmov. Zvlášť pre menšie deti to môže byť pomerne zložitá aktivita. Preto si môžete pripraviť pomôcku v podobe kartičiek (pozri strana 19). Kto bude chcieť, môže si za skupinku prísť vylosovať 1 – 2 kartičky. V skupinkách si napíšu svoje nápady na papier. Potom postupne zdieľajú svoje riešenia s ostatnými. Odpovede píšeme na tabuľu. Zároveň zdôrazňujeme, že je dobré vedieť, kde v rámci rodinného rozpočtu môžeme ušetriť, či si extra privyrobiť pre prípad neočakávaných výdavkov. Ešte lepšie je mať bokom ušetrené peniaze vždy po ruke, akúsi „železnú rezervu“, z ktorej môžeme ihneď čerpať (bežný účet v banke). Deti často navrhujú pôžičku ako rýchle riešenie. Tu je potrebné zdôrazniť, že rýchle pôžičky, ktoré sa pohybujú okolo desiatok tisíc, bývajú často veľmi drahé a zaplatíme za ne oveľa vyššiu čiastku ako si v skutočnosti požičiame! Takéto predražené pôžičky bývajú jedným z bežných dôvodov uviaznutia v dlhovej pasci.

Kontext pre aktivitu

„Predstavte si, že váš pes Rex nebude mať práve dobrý deň a pekné preženie a pohnevá susedovu mačku Fluffy, ktorá má dlhý a veľmi vzácny rodokmeň. Rex ju v zápale boja vážne zraní labkou. Sused musí za ošetrovanie nechať u veterinára 900 EUR a teraz chce peniaze od vás, pretože ste si mali Rexa lepšie strážiť. Čiastku máte uhradiť najneskôr do 3 mesiacov. Žiaľ, vaša rodina nemá toľko voľných peňazí k okamžitej úhrade. Musíte sa spoločne dohodnúť, ako sa budete v nasledujúcich 3 mesiacoch správať, aby ste dali dokopy požadovaných 900 EUR.“

Spôsob práce: skupinky, celá trieda |

Metóda/pomôcky: karty s pomôckami, tabuľa

Tip: 3.3 Rekapitulácia a zhrnutie – tajnička | 10 min

Krížovku premietnite/nakreslite na tabuľu/predkreslite na veľký papier a zavesťe. Pokiaľ v triede nie je druhá dospelá osoba (triedny asistent, kolega, či učiteľ) na finálne vyplňovanie tajničky, sa pošlú za dvere 2 – 3 žiaci, ktorí budú hádať tajničku ako tím.

Rekapitulácia finančných pojmov, na základe ktorých deti tvoria definície. Žiaci na tabuli vidia vyplnenú tajničku a majú vytvoriť definície/otázky k jednotlivým pojmom, aby podľa nich učiteľ/asistent vylúštil tajničku v identickej prázdnej krížovke.

Spoločne vymyslené otázky zapisuje jeden žiak na papier. Potom dáme/premietneme na tabuľu prázdnu krížovku a pozveme toho, kto háda do triedy. 7 vybraných žiakov postupne číta hádačovi otázky pre vyplnenie tabuľky a zapisuje jeho odpovede.

Spôsob práce: celá trieda | **Metóda/pomôcky:** tajnička, tabuľa

Doplnková aktivita - Spätná väzba | 5 min

Na úplný záver, keď zostane čas, môžete od žiakov získať spätnú väzbu:

- Ako sa vám páčila hodina? (skúsenosti, pocity)
- Čo ste sa naučili? (poznatky, fakty)
- Ako svoje poznatky využijete? (kde, ako, s kým)

Plán 90minutovej hodiny zameranej na prácu s rozpočtom

Okrem plánov zameraných na spotrebu a rozpočet môžete z vyššie uvedených aktivít a doplnkových aktivít zostaviť dvojhodinovku sústredujúcu sa na prácu s rozpočtom. Pozri plán hodiny nižšie. Ostatné aktivity „Zdroje pre nepredvídateľné výdavky“ a „Tajničku“ môžete využiť pre ďalšiu hodinu finančnej gramotnosti alebo ju zadať za DÚ.

Úvodný brainstorming - otázky | 15 min

Roztriedenie výdavkov | 5 min

Rozbor výdavkov | 5 min

Finančná terminológia | 20 min

Aktivita mesačný rozpočet - tvorba stĺpcového grafu | 15 min

Prezentácia rozpočtu | 15 min

Spätná väzba | 5 min

Pre učiteľov

Čas	Obsah	Spôsob práce	Metóda/pomôcky
15 min	1.1 Úvodné otázky na tému financie a brainstorming. Motivačné otázky; prehľad každodenných výdavkov ako výstup brainstormingu	celá trieda	tabuľa
20 min	2.1 Rozvoj znalostí Osvojovanie finančnej terminológie	skupinky	hranie scény/
15 min	2.2 Tvorba mesačného rozpočtu Usporiadanie výdavkov pomocou stĺpcového grafu	skupinky, celá trieda	stĺpcový graf a výdavkové kartičky, tabuľa
15 min	3.1 Precvičovanie znalostí a rekapitulácia Vyhodnotenie zostavených rozpočtov	celá trieda	zdieľanie informácií/ rozpočtová schéma, tabuľa
15 min	3.2 Riešenie nepredvídateľných finančných situácií Spôsoby znižovania výdavkov/získavania extra príjmov	skupinky, celá trieda	karty s pomôckami, tabuľa
10 min	3.3 Rekapitulácia a zhrnutie Definície finančných pojmov pre križovku	celá trieda	križovka, tabuľa

Pomôcka pre mesačný rozpočet

Ako si pripraviť pomôcky pre aktivitu Mesačný rozpočet:

1

- | Pre stĺpcový graf využite dvojstránku zo štvorčekového zošitu č. 4410. Podlepte ju o niečo väčším kartónom (tzn. väčší ako A3).
- | Vnútorňý prehyb dvojstránky a jej okraje prelepte priehľadnou lepiacou páskou.

2

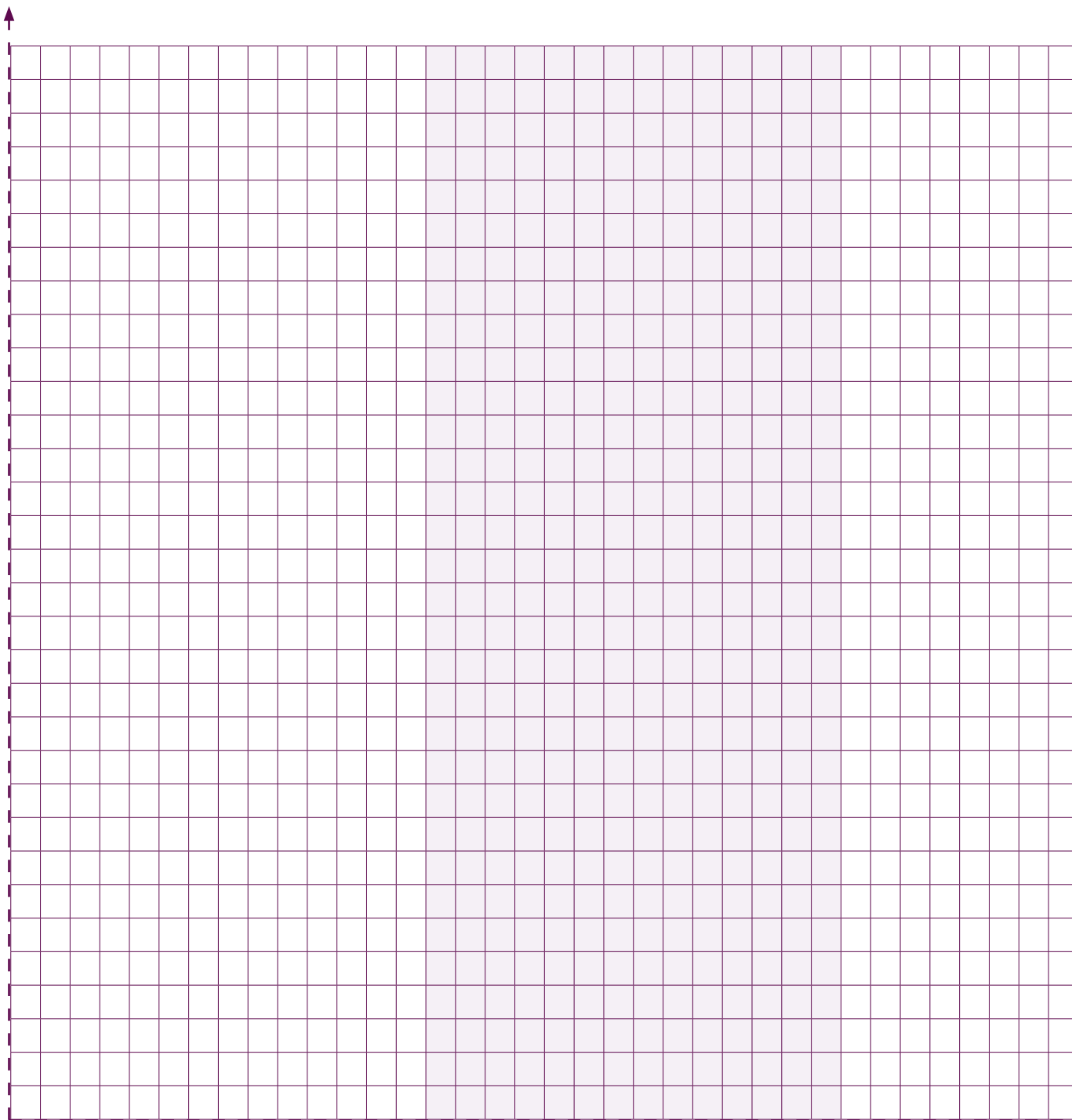
- | Graf orientujte na výšku, využite predtlačené zvislé čiary a vyznačte 5 stĺpcov o šírke 5 štvorcov (= 5 cm) a výške aspoň 30 štvorcov. Prvý celý riadok každého stĺpca dole vyfarbite príslušnou farbou výdavkovej kategórie: červená = jedlo/nápoje, žltá = oblečenie, zelená = hygiena, modrá = zábava a oranžová = škola. Do farbeného riadku vpíšte názov danej kategórie.

3

- | Vytlačte na tvrdší papier všetky výdavkové kartičky zo strany 15 až 18 tohto zošitu a vystrihnite ich. Na ne si žiaci môžu podľa potreby dopisovať vlastné výdavky, ktoré im na predtlačených kartičkách chýbajú.

4

- | Po doplnení svojich výdavkov do kategórií (stĺpcov) na grafe, si žiaci napíšu svoje celkové výdavky na samostatný papier. Od nich odpočítajú príjmy = 170 EUR a podtrhnú si výsledok = úspora.

jedlo/nápoje

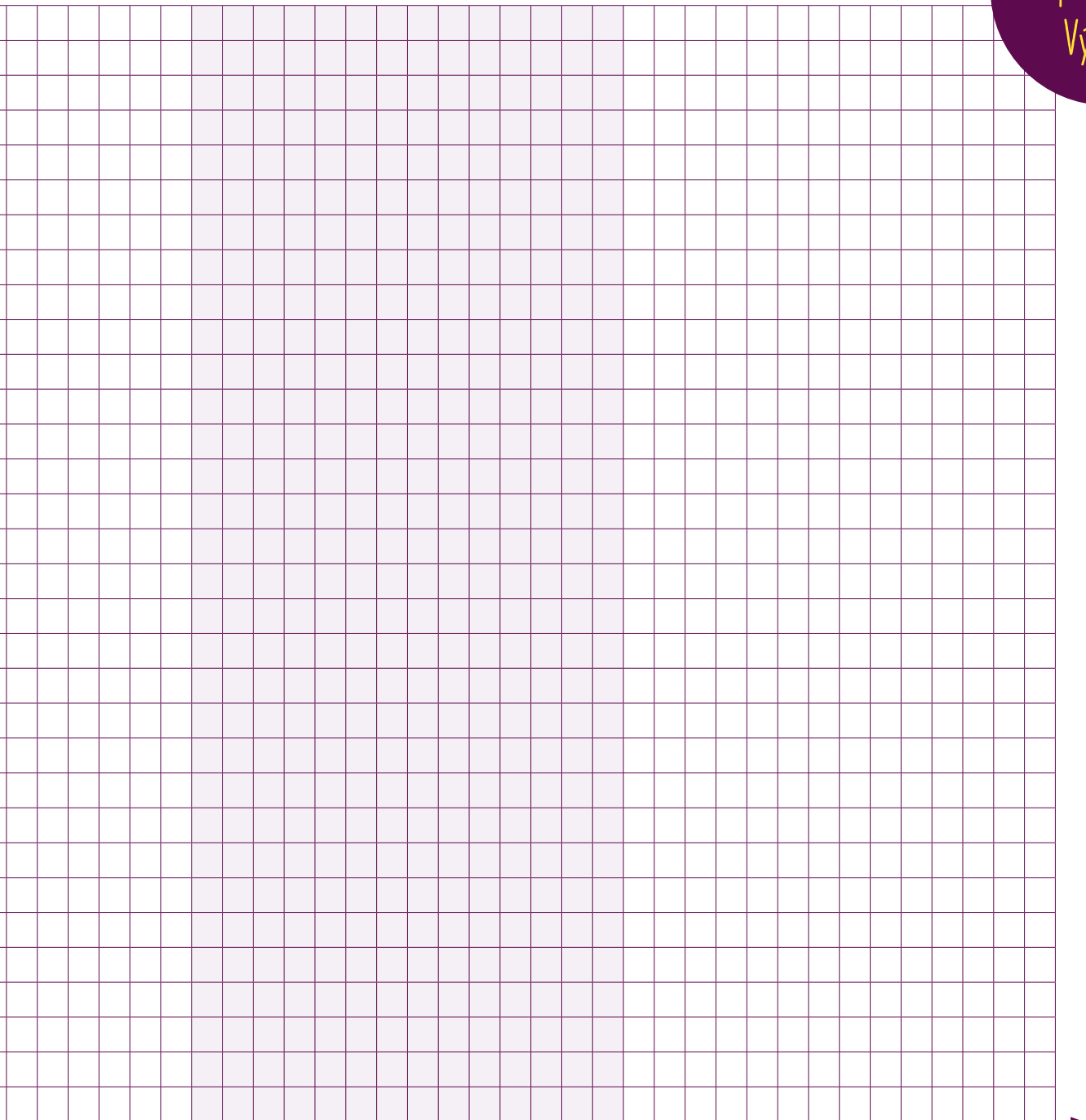
+

oblečenie

+

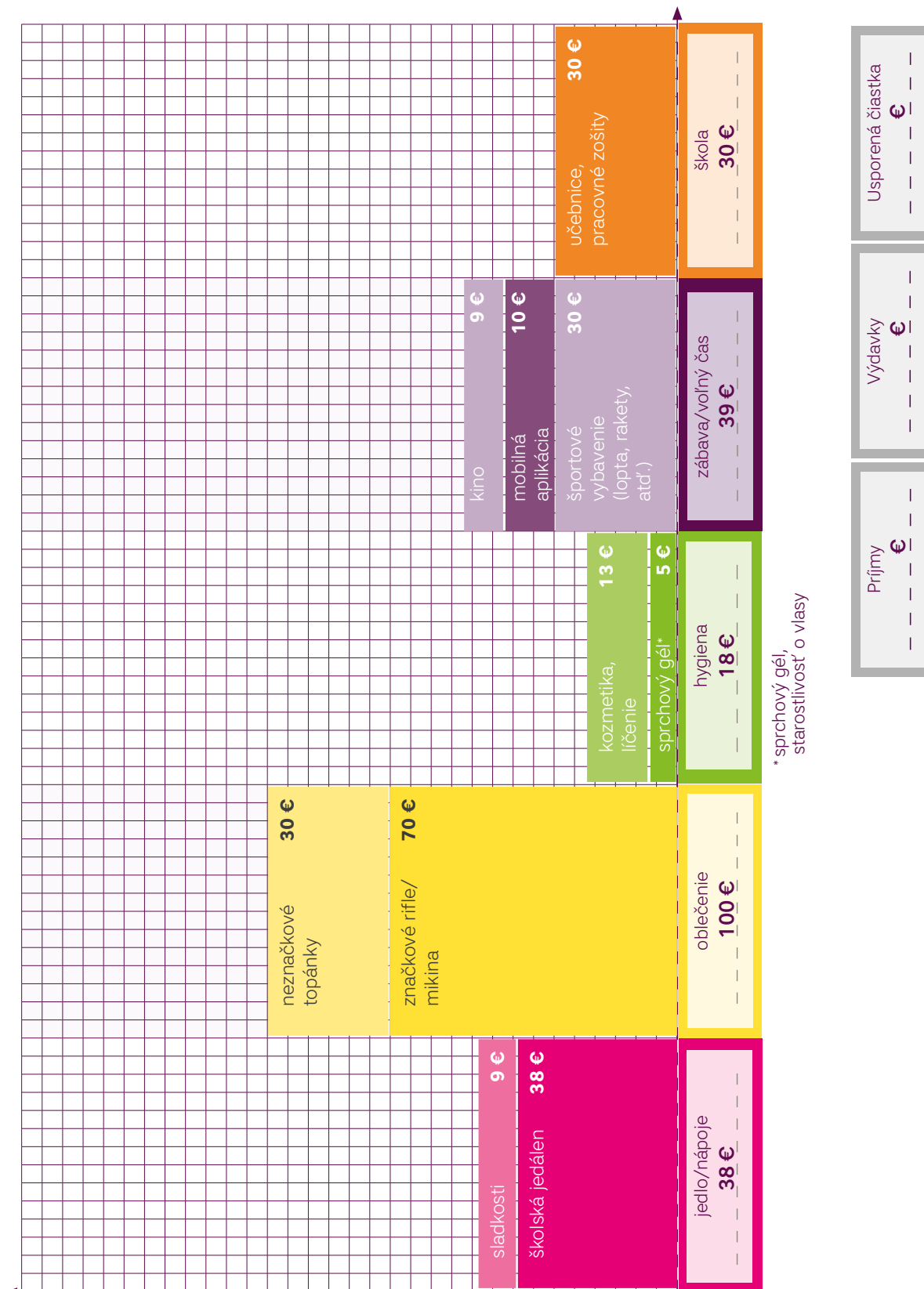
hygie

Sípcový graf:
Výdavky

$$= \boxed{\text{Príjmy}} - \boxed{\text{Výdavky}} = \boxed{\text{Usporená čiastka}}$$

Príklad stĺpcového grafu

Výdavkové kartičky pre mesačný rozpočet

Vytlačte si všetky výdavkové kartičky zo strany 15 až 18 na tvrdší papier, aby odolali opakovanému používaniu a vystrihnite ich. Pre každý stĺpcový graf (teda každú skupinku) potrebujete jednu celú sadu kartičiek. Tzn. „ľubovoľné kartičky“ (šedé orámované) bude potrebné vytlačiť viackrát, keďže ich deti časom popíšu svojimi nápismi na dodatočné výdavky.

Školská jedáleň	38 €
-----------------	-------------

Športové vybavenie (lopta, rakety, ...)	30 €
---	-------------

Značkové tričko	35 €
-----------------	-------------

Desiata z bufetu	35 €
------------------	-------------

Učebnice a pracovné zošity	30 €
----------------------------	-------------

Neznačkové tričko	5 €
-------------------	------------

Komiks/časopis	5 €
----------------	------------

Desiata z domu	17 €
----------------	-------------

Kružky	30 €
--------	-------------

Rýchle občerstvenie	50 €
---------------------	-------------

Obed z domu	17 €
-------------	-------------

Papiernictvo	5 €
--------------	------------

Nápoje	13 €
--------	-------------

Školský výlet	10 €
---------------	-------------

Mesačné cestovné (vlak, bus)	20 €
------------------------------	-------------

Sladkosti	9 €
-----------	------------

Mesačné náklady na mobil **35 €**

Kozmetika, líčenie **15 €**

Predplatená karta do telefónu **15 €**

Starostlivosť o zuby **54 €**

Kniha **10 €**

Sprchový gél **5 €**

Učiteľ hudby **40 €**

Značkové topánky **50 €**

Neznačkové topánky **30 €**

Značkové rifle/ mikina **70 €**

Neznačkové/ secondhand rifle/ mikina **20 €**

Hračky **10 €**

Mobilná aplikácia (hra) **10 €**

Kino **10 €**

Hudobný stream **5 €**

Tematické kartičky **5 €**

ľubovoľná karta **5 €**

ľubovoľná karta **5 €**

ľubovoľná karta **5 €**

ľubovoľná karta **5 €**

ľubovoľná karta **5 €**

ľubovoľná karta **10 €**

ľubovoľná karta **10 €**

ľubovoľná karta **10 €**

ľubovoľná karta **10 €**

ľubovoľná karta **10 €**

ľubovoľná karta **15 €**

ľubovoľná karta **15 €**

ľubovoľná karta **15 €**

ľubovoľná karta **15 €**

ľubovoľná karta **15 €**

ľubovoľná karta **30 €**

ľubovoľná karta **30 €**

ľubovoľná karta **30 €**

ľubovoľná karta **50 €**

ľubovoľná karta **50 €**

ľubovoľná karta **20 €**

ľubovoľná karta **20 €**

ľubovoľná karta **20 €**

ľubovoľná karta **20 €**

ľubovoľná karta **40 €**

ľubovoľná karta **40 €**

ľubovoľná karta **70 €**

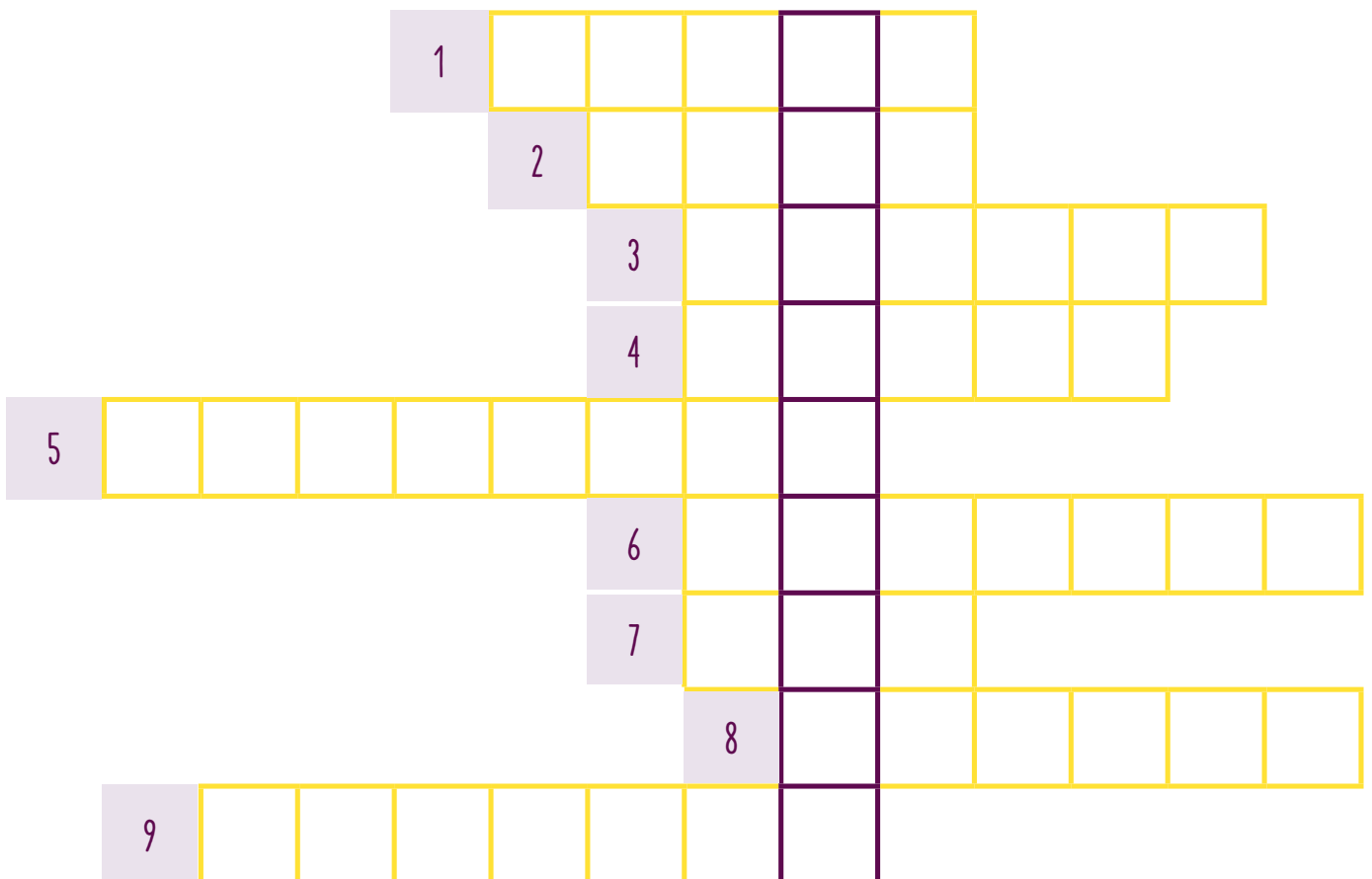
Nepredvídané výdavky

Pre žiakov bolo náročné navrhnúť reálne možnosti úspor, preto boli vytvorené kartičky s nápovedou, ktoré majú žiakom pri tejto aktivite pomôcť. Každá skupinka má tak možnosť využiť pomôcky. Do voľných kartičiek si môžete napísať vlastné nápady na úsporu.

knižnica X kníhkupectvo	na výlete jeme v reštaurácii, fast foode X obed z domova	MHD/zdieľaná doprava do školy X jazda autom
pečieme doma X cukráreň	nákupy v second hande/swap akcie X nové oblečenie	Ako nakupovať potraviny? (iba podľa zoznamu, nie hladný, hľadajte si zľavy)
kupovať detskú kozmetiku a drogériu (rovnako účinná, lacnejšia a menej chemikálií)	nakupovať pitie X voda z kohútiku	vernostné programy a zľavy
predaj vecí v online bazároch	brigády a príležitostné práce	urobte si prehľad rodinných financií = rozpočet

Tajnička - rekapitulácia finančných pojmov

Ku každému pojmu v tajničke vymyslíte jasnú definíciu/vysvetlenie. Tieto definície si zapíšete na papier a postupne ich prečítajte vašmu „hádačovi“/„hádačom“, aby podľa nich doplnil/i tajničku.

Doplňujúce informácie pre učiteľov

Dlhy sprevádzajú ľudstvo už od začiatku našej civilizácie a stali sa bežnou súčasťou našich životov. Dôvodov zadlžovania je mnoho a často bývajú veľmi neuvážené: splniť si sen alebo si zlepšiť svoj sociálny status. Najčastejším dôvodom problémového zadlžovania je nedostatočná finančná gramotnosť.

Spotreba a dlhy

Sme konzumná spoločnosť, ktorá si chce užívať každý deň. Nikdy predtým nebolo míňanie také ľahké ako dnes. Je potrebné byť veľmi obozretný pred najrôznejšími finančnými produktami na trhu, ako sú: ponuky s nulovým financovaním, kúp teraz zaplať neskôr, pohodlný nákup na splátky, výhodné pôžičky alebo akčné ceny. Vytvárajú totiž dojem, že dokonca i veľmi drahý spotrebný tovar je ľahko dostupný.

Zadlžovanie je dnes úplne bežnou vecou a umožňuje nám rýchlo sa rozhodovať o svojich nákupoch. Nemusíme dlho šetriť a otáčať každé euro, kým si budeme môcť dovoliť kúpiť to, čo chceme. Dlh v zásade nie je zlá vec, ale musí byť čerpaný z rozumných dôvodov a musíme si poriadne spočítať, že na svoje finančné záväzky stačíme.

Pretože vo chvíli, kedy nie sme schopní splácať svoje účty a hrozí, že nebudeme môcť uhradiť svoje životné náklady, to začne byť problémom. V tomto prípade hovoríme o predĺženosti, ktorá môže v najhoršom prípade skončiť osobným bankrotom.

Príčiny predĺženia

Nadmerná spotreba je jedným z hlavných dôvodov, ktoré vedú k finančným problémom. Takisto nemožno ignorovať vonkajšie a nepredvídateľné okolnosti. Strata zamestnania vedúca k nezamestnanosti je najčastejším dôvodom osobného bankrotu.

Okrem nezamestnanosti alebo rany osudu môžu predĺženosť do značnej miery ovplyvniť aj ďalšie faktory, ako sú:

- choroba, závislosť, nehoda;
- rozchod, rozvod, smrť;
- neúspešné podnikanie.

Z toho vyplýva, že zodpovedné nakladanie s rozpočtom samo o sebe nemôže finančným problémom vždy zabrániť. Pri zostavovaní rozpočtu sa snažíme náš vlastný rozpočet nepreťažovať a tvoriť si finančnú rezervu, čiže finančný vankúš.

Aby sme predišli zbytočne vysokým výdavkom na pôžičky či nákup na splátky, je treba každú investíciu dobre zvážiť. Hlavne mladí ľudia do 30 rokov môžu rýchlo stratiť prehľad o financovaní smartfónov, áut a cestovania.

Aj zdanlivo „výhodné“ ponuky treba vnímať s rezervou. Navyše, medzi mladými ľuďmi môže byť silná túžba po nezávislosti; mnohí snívajú o vlastnom dome a automobile.

Ranná finančná gramotnosť

Hodnota peňazí alebo spotrebného tovaru býva pre deti veľmi abstraktná. Je preto veľmi dôležité učiť ich zodpovedne míňať, napríklad formou hry. Popri domove prispieva k socializácii detí najviac škola. V rámci vzdelávania možno teda významne ovplyvniť to, ako si deti osvoja zručnosti súvisiace s peniazmi a ich nakladaním.

Zadlženie domácností

V kúpnej sile a štruktúre výdavkov slovenských domácností existujú značné rozdiely. Najväčšími položkami, ktoré tvoria približne polovicu výdavkov, sú výdavky za bývanie a jedlo. Najchudobnejšie domácnosti ale minú za bývanie a potraviny viac ako polovicu svojich príjmov. Bývanie je tiež najčastejší dôvod, prečo sa ľudia zadlžujú: Na kúpu, prípadne výstavbu bývania ide 43 %, ďalších 28 % čerpaných úverov smeruje do rekonštrukcie bývania. Na treťom mieste sú úvery na kúpu áut. 13 % úverov je na zariadenie domácnosti. Celkom 47 % Slovákov má minimálne jednu pôžičku.

Kalkulácia rozpočtu

Príjmy a výdavky štátu sú zostavované v rámci štátneho rozpočtu. Obchodné spoločnosti pracujú s rozpočtom a počítajú očakávané výnosy a odhadované výdavky. Svoj rozpočet si taktiež zostavujú inštitúcie a spolky. Živnostníci alebo začínajúci podnikatelia si taktiež musia zostaviť rozpočtový plán, aby vedeli, čo si môžu dovoliť a či budú schopní pokryť svoje náklady a udržať si svoje živobytie.

Všetky tieto opatrenia slúžia na rovnaký účel, mať spoľahlivý odhad príjmov a výdavkov a získať reálny prehľad o svojich financiách. Na prvý pohľad to môže vyzeráť jednoducho, ale hlavne začínajúci živnostníci a podnikatelia často podcenia svoje náklady a naopak nadhodnotia očakávané príjmy.

Finančné plánovanie

Základom pre ekonomické plánovanie domácnosti je väčšinou príjem pozostávajúci zo mzdy, prípadne ďalších položiek, akými sú sociálne dávky, dôchodok a sumy plynúce zo životné-

ho poistenia či príjmy z úrokov a nájomného.

Všetky zdroje príjmov možno zahrnúť do rozpočtového plánu. Proti príjmom stoji na druhej strane fixné výdavky, ktoré domácnosť každý mesiac vynakladá. Nájom, poistenie, auto a ďalšie opakujúce sa platby. Okrem toho existujú ročné alebo polročné náklady, ktoré sa rozpočítajú a rozkladajú na celý kalendárny rok.

To, čo po odpočítaní mesačných výdavkov od mesačných príjmov zostáva, je k dispozícii na tzv. variabilné výdavky, akými môžu byť napr. voľnočasové aktivity, či na úspory alebo rezervy pre nepredvídateľné výdavky (opravy, výpadky príjmov v chorobe, nehody a i.).

Úspora peňazí

Klasickým úskalím finančného plánovania sú neočakávané náklady, ako je pokazená práčka alebo náklady na energie, ale aj zlý odhad variabilných výdavkov. Náklady na vykurovanie, elektrinu alebo plyn sa účtujú až na konci roka, a preto môžu byť často nemilým prekvapením. Je vhodné plánovať a počítať s finančnými rezervami, aby ste neboli zavalení neočakávanými nákladmi.

